

**Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 3 hallituksen esityksestä
laiksi neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä Suomen liittymisestä
Euroopan unionin jäseneksi**

Eduskunta on 31 päivänä toukokuuta 1994 lähettänyt perustuslakivaliokunnan valmistele-
vasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 109.

Valiokunta on tässä yhteydessä ottanut käsi-
teltäväksi myös eduskunnan 10 päivänä touko-
kuuta 1991 valiokuntaan lähettämän ed. Seppä-
sen lakialoitteen n:o 24/1991 vp laiksi kansanää-
nestyksestä Suomen mahdollisen EY-jäsenyyden
osalta, 31 päivänä toukokuuta 1994 valiokun-
taan lähettämän ed. Pulliaisen lakialoitteen n:o
37 laiksi neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä
Suomen liittymisestä Euroopan unionin jäsenek-
si ja 3 päivänä kesäkuuta 1994 valiokuntaan lä-
hettämän ed. Karhusen ym. lakialoitteen n:o 40
laiksi neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä
Suomen liittymisestä Euroopan unionin jäse-
neksi. Lisäksi valiokunta on ottanut käsiteltä-
väkseen eduskunnan 13 päivänä maaliskuuta
1992 valiokuntaan lähettämän ed. S-L. Anttilan
toivomusaloitteen n:o 1/1992 vp EY-kansanää-
nestyksen onnistumisen edellytyksistä.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina lainsää-
däntöneuvos Eero J. Aarnio ja hallitusneuvos
Jarmo Törneblom oikeusministeriöstä, vanhem-
pi hallitussihteeri Eeva Aahas valtioneuvoston
kansliasta, apulaisosastopäällikkö Eikka Kos-
onen ja kaupallinen neuvos Reijo Kempainen ul-
koasiainministeriöstä, Kyllä Euroopalle ry:n
kampanjas sihteeri Jaana Niskanen, Naisten Eu-
rooppa ry:n puheenjohtaja Liisa Piitulainen-
Numminen, Parempi vaihtoehto — Eurooppa-
lainen Suomi ry:n toiminnanjohtaja Matti Tu-
kiainen, Vaihtoehto EU:lle Tiedotuskeskus ry:n
puheenjohtaja Hilikka Pietilä, filosofian tohtori
Ilkka Hakalehto Suomen kansan itsenäisyysrin-
tama ry:n edustajana, Suomen Itsenäisyysseura
ry:n puheenjohtaja Ylermi Runko, Nuorten EU-
foorumi ry:n puheenjohtaja Mikko Vesa, Itse-
näinen kansa — yhteistyön maailma ry:n pu-
heenjohtaja Tapio Bergholm, Vasemmiston Ei
EU:lle ry:n puheenjohtaja Jan Otto Andersson,
professori Mikael Hidén, dosentti Martti Häikiö,
professori Ilkka Saraviita, vt. apulaisprofessori
Markku Suksi, hallintoneuvos Lauri Tarasti ja
dosentti Matti Wiberg.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki
neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä Suomen
liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi. Äänes-
tys toimitettaisiin 16 päivänä lokakuuta 1994.
Äänestäjien vastattavaksi esitettäisiin seuraava
kysymys: ”Tuleeko Suomen liittyä Euroopan
unionin jäseneksi neuvotellun sopimuksen mu-
kaisesti?” Äänestäjän tulisi vastata kysymykseen
joko ”KYLLÄ” tai ”EI”.

Valtioneuvoston hyväksymässä tiedotteessa
selostettaisiin Suomen mahdollisesta liittymisestä
Euroopan unionin jäseneksi neuvotellun sopi-
muksen sisältöä ja merkitystä sekä todettaisiin,
mistä kansanäänestyksessä on kysymys. Tiedote
toimitettaisiin kaikille, joille toimitetaan ilmoitus
äänestysaikeudesta, sekä saatettaisiin muullakin
tavoin kansalaisten tiedoksi ja saataville.

Kuluvan vuoden valtion ensimmäiseen lisäta-
lousarvioon on otettu määräraha avustuksiksi
eri vaihtoehtoista tiedottamisen tukemiseen.
Avustukset myöntäisi valtioneuvoston kanslia.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan vo-
imaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se
on hyväksytty ja vahvistettu.

Eduskunta-aloitteet

Lakialoitteessa n:o 24/1991 vp ehdotetaan
järjestettäväksi neuvoo-antava kansanäänestys
Suomen EY-jäsenyydestä. Lakiehdotuksen mu-
kaan äänestäjien valittavaksi esitetään seuraavat
vaihtoehdot: ”1. Kannatan Suomen EY-jäse-
nyyttä. 2. Vastustan Suomen EY-jäsenyyttä.”

Lakialoite n:o 37 eroaa hallituksen esityksestä
siinä, että aloitteen mukaan kansanäänestys toi-
mitettaisiin 20 päivänä marraskuuta 1994. Lisäk-
si tiedottamisen tukemiseen varattu määräraha
olisi jaettava tasan ”kyllä” ja ”ei” -kantoja edus-
tavien järjestöjen kesken.

Lakialoite n:o 40 eroaa hallituksen esityksestä
siinä, että aloitteen mukaan äänestysikäraja kan-
sanäänestyksessä olisi 16 vuotta.

Toivomusaloitteessa n:o 1/1992 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin sellaisen tiedotusjärjestelmän ja informaation turvaamiseksi kansalaisille, jotta he ovat tarkoin selvillä siitä, miten EY-neuvotteluissa on edetty, koska vasta oikea tieto neuvotteluista ja neuvottelutuloksista sekä siihen vaikuttavat eri seikat antavat perustan suorittaa EY-ratkaisusta neuvoa-antava kansanäänestys.

Valiokunnan kannanotot

Yleistä

Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomen liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi pannaan toimeen neuvoa-antava kansanäänestys. Kansanäänestysmenettely on muodostunut integraatiokysymyksissä jonkinlaiseksi yleiseurooppalaiseksi käytännöksi. Suomessa sekä nykyinen eduskunta että pääministeri Ahon hallitus ovat puoltaneet neuvoa-antavan kansanäänestyksen järjestämistä jäsenyydestä.

Hallituksen esityksessä ehdotettu laki kyseisestä neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä on valiokunnan käsityksen mukaan tarpeellinen ja tarkoituksenmukainen. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä jäljempänä ilmenevin huomautuksin ja tarkistuksin.

Valtiollisen järjestelmämme perusteena on edustuksellinen kansanvalta. Tähän lähtökohtaan nähden hallituksen esityksessä n:o 251/1984 vp neuvoa-antavaa kansanäänestystä koskevaksi lainsäädännöksi todettiin, että edustuksellista järjestelmää on mahdollista täydentää välittömän demokratian keinoin kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseksi ja että näin saatetaan lisätä koko valtiojärjestelmän ja sen päätösten hyväksyttävyyttä. Kansanäänestyksen nähtiin tarjoavan myös kansanedustajien kannalta käyttökelpoisen keinon selvittää äänestäjien mielipiteet jossakin ongelmallisessa asiassa.

Kansanäänestyksen neuvoa-antava luonne on suorassa yhteydessä siihen, että kansanäänestysinstituutio tarkoitettiin sisällyttää hallitusmuotoon edustuksellista järjestelmää täydentäväksi kansanvallan välineeksi, jonka kautta ei tule oleellisesti muuttaa ylimpien valtioelinten keskinäistä asemaa. Kuten käsiteltävänä olevan esityksen perusteluissa mainitaan, lopullinen päätösvalta Suomen EU-jäsenyydestä kuuluu edus-

kunnalle, kun taas kansanäänestyksessä selviää kansalaisten eduskunnalle tässä asiassa antaman neuvon sisältö.

Kansanäänestyksen lopputulokselle tulee neuvoa-antavasta luonteestaan huolimatta antaa tosiasiallisesti tärkeä merkitys asian parlamenttikäsittelyssä. Tämä on edustuksellisen kansanvallan perusteiden mukaista. Kansanedustuslaitokselle kuuluvaan lopulliseen päätösvaltaan sisältyy kuitenkin samalla eduskunnan oikeus ottaa päätöksenteossaan huomioon kaikki muutkin merkitykselliset tekijät, esimerkiksi kansanäänestyksen toimittamisen jälkeen mahdollisesti esille tulleet seikat.

Kansanäänestyksen toimittamisajankohta

Esityksen perusteluihin viitaten valiokunta toteaa, että Suomen liittymistä Euroopan unionin jäseneksi on jo arvioitu verraten runsaasti ja monipuolisesti tiedotusvälineissä ja julkisessa keskustelussa. Näin muodoin äänestäjien tiedontason kannalta edellytykset ovat käsillä kansanäänestyksen toimittamiseksi esityksen mukaisesti 16 päivänä lokakuuta tänä vuonna. Valiokunta puoltaa tätä esityksessä omaksuttua kansallista ratkaisua kansanäänestyksen toimittamisajankohdasta.

Kysymyksenasettelu

Kansanäänestyksen kysymyksenasettelun tavoitteita ovat tekstin yksiselitteisyys ja puolueettomuus sekä helppotajuisuus ja yksinkertaisuus. Nyt kansanäänestykseen saatettavassa asiassa kysymyksenasettelu voisi kaikkein pelkistetyimmässä muodossaan koskea sitä, tuleeko Suomen liittyä Euroopan unionin jäseneksi. Näin muotoiltu, sinänsä helppotajuinen ja yksinkertainen kysymys saatettaisiin kuitenkin kokea epämääräiseksi siihen nähden, mitkä kaikki osatekijät kuuluvat kysymyksen yleisluonteisen sanonnan piiriin.

Suomen jäsenyyttä koskevissa neuvotteluissa on päädytty sopimukseen Suomen liittymisehdosta Euroopan unionin jäseneksi. Tämä Suomen ja Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä neuvoteltu sopimus muodostaa valiokunnan käsityksen mukaan konkreettisen pohjan, johon kansanäänestyksessä äänestäjien vastattavaksi esitettävä kysymys voidaan hyvin yksiselitteisesti kytkeä. Tämä kytkentä on onnistuneesti toteutettu esityksessä ehdotetussa muotoilussa, jonka mukaan äänestäjät arvioivat, tuleeko Suomen

liittyä EU:n jäseneksi ”neuvotellun sopimuksen mukaisesti”. Valiokunta kannattaa hallituksen esittämää kansanäänestyksen kysymyksen sanamuotoa.

Suomen Euroopan unionin jäsenvaltioiden kanssa neuvottelema sopimus Suomen EU-jäsenyydestä muodostaa laajan asiakirjakokonaisuuden. Sen keskeiset osat ovat liittymissopimus, ns. liittymisasiakirja ja jäsenyysneuvottelukonferenssin päätöisasiakirja. Liittymisasiakirjaan sisältyvät muun muassa EU:n laajentumisesta aiheutuvat muutokset EU:n perustamissopimukseen ja artiklamuotoon kirjatut neuvottelutulokset.

Maassamme viime aikoina käydyssä yhteiskunnallisessa keskustelussa keskipisteeseen ovat nousseet elintarviketalouden EU-jäsenyyteen sopeuttamista koskevat kansalliset toimenpiteet. Tämä keskustelunaihe on merkittävä kansanäänestyslain kannalta siltä osin kuin sillä on yhtymäkohtia kansanäänestyksessä esitettävän kysymyksen sanamuotoon.

Kansanäänestyksen kysymyksenasettelu kytkeytyy, niin kuin edellä on todettu, Suomen jäsenyydestä EU:n jäsenvaltioiden kanssa neuvoteltuun sopimukseen. Jäsenyys merkitsee liittymistä EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan (Common Agricultural Policy, CAP), joka on jaettava hinta- ja markkinapolitiikkaan. Neuvoteltu sopimus sisältää mahdollisuuden maatalouden kansallisiin tukitoimenpiteisiin. Sopimus osoittaa ne yleiset puitteet, joiden rajoissa kansallinen tuki on sallittua. Neuvotellussa sopimuksessa ei kuitenkaan ole mainintoja kansallisen tuen markkamääristä. Kansallinen tuki tulee ilmoittaa Euroopan komissiolle, jonka suostumus on tukitoimenpiteiden edellytys. Kansallista tukea ei siten voida suorittaa, ennen kuin komission suostumus siihen on saatu.

Valtioneuvoston tiedote

Hallitusmuodon 22 a §:n mukaan kansanäänestyksen toimeenpanolaissa on säädettävä, miten valtio tiedottaa äänestäjille esitettävistä vaihtoehdoista. Säännökset tästä sisältyvät lakiehdotuksen 8 §:n 1 momenttiin. Sen mukaan valtioneuvosto hyväksyy asiasta tiedotteen, ja se toimitetaan niille, joille lähetetään ilmoitus äänestys-oikeudesta, sekä saatetaan muullakin tavoin kansalaisten tiedoksi ja saataville.

Valiokunta kannattaa esityksessä omaksuttua käsitystä, että valtion omin tiedotustoimin pyri-

tään takaamaan äänestäjien tiedon eräänlainen vähimmäistaso. Äänestäjille mahdollisesti ilmoituskortin yhteydessä toimitettava tiedote on tämän kansanäänestyksen yhteydessä sovelias tapa täyttää hallitusmuodon vaatimus valtion omasta tiedotustoiminnasta. Tähän arvioon päätyessään valiokunta on aikaisemmin tähden tämänsä valtion tiedotustoiminnan riittävyuden näkökulmasta (PeVM 9/1986 vp) ottanut nimenomaan huomioon ulkoasiainministeriön Eurooppa-tiedotuksen yksikön harjoittaman tiedotustoiminnan, josta on jäsenyyskysymyksestä toimeen pantavan kansanäänestyksen kannalta syytä erikseen mainita julkaisu 146/1994 ”Euroopan unionin jäsenyys. Yhteenveto Suomen EU-jäsenyyden sisällöstä”.

Valtioneuvoston tiedotteen tulee olla tasapuolinen. Valiokunnan käsityksen mukaan tämä vaatimus on saavutettavissa helpommin, jos tiedotteessa pitäydytään pelkästään tosiasioissa kuin jos siinä mentäisiin arvoarvostelmien puolelle. Esityksessä ehdotetaan, että valtioneuvoston tiedotteessa selostetaan Suomen mahdollisesta liittymisestä EU:n jäseneksi neuvotellun sopimuksen sisältöä ja merkitystä.

Liittymissopimuksen merkityksen selostaminen valtioneuvoston tiedotteessa johtaisi helposti arvoarvostelmiin pohjautuviin, todennäköisesti hyvinkin arvion tai ennusteen kaltaisiin päätelmiin sellaisista seikoista, joista voi vallita yhteiskunnassa toisistaan voimakkaastikin poikkeavia käsityksiä. Liittymissopimuksen merkitystä ei näistä syistä ole valiokunnan mielestä mahdollista selostaa tiedotteessa vaarantamatta oleellisesti valtion tiedotustoiminnan tasapuolisuusvaatimuksen noudattamista. Tiedotteessa tuleekin pitäytyä sopimuksen sisällön selostamiseen. Valiokunta on muuttanut lakiehdotusta tältä osin.

Lakiehdotuksen mukaan valtioneuvoston tiedotteessa todetaan myös, mistä kansanäänestyksessä on kysymys. Esityksestä ei lähemmin ilme, mitä tässä kohden on tarkoitettu. Valiokunnan käsityksen mukaan tiedotteessa tulee tältä osin tuoda ilmi ainakin se, millä tavoin jäsenyyskysymyksestä toimitettava neuvoa-antava kansanäänestys liittyy jäsenyyden ratkaisemista koskevaan kansalliseen valtiosäännön mukaiseen käsittelyprosessiin.

Tiedottamisen tukeminen

Lakiehdotuksen 8 §:n 2 momentin mukaan tarkoitukseen varattu valtion talousarvion mää-

räraha on jaettava tasapuolisesti eri vaihtoehtoja koskevan tiedottamisen tukemiseen. Valtioneuvoston kanslia on jo 27 päivänä toukokuuta tänä vuonna tehnyt periaatepäätöksen tiedotustuen jakamisesta. Päätöksen mukaan vastausvaihtoehtoja "KYLLÄ" ja "EI" tuetaan markkamääräisesti samansuuruisesti. Tämän lisäksi määrärahaa voidaan enintään kolmannes jakaa yhteisöille, joiden hankkeilla pyritään kannatusta selvästi ilmaisematta levittämään tietoja kummankin vastausvaihtoehdon vaikutuksista.

Valiokunta kannattaa tuen jakamista periaatepäätöksen mukaisesti kolmeen osaan. Näin luodaan tässä tilanteessa parhaiten edellytykset sille, että äänestäjät voivat saada riittävästi ja monipuolisesti myös Suomen EU-jäsenyyteen puolueettomasti suhtautuvien tahojen tarjoamia tietoja äänestyspäätöksensä taustaksi.

Koska kansanäänestyksessä on valittavana kaksi vastausvaihtoehtoa, voidaan lakiehdotuksen 8 §:n 2 momentin sanamuodon tulkita tarkoittavan pelkästään jäsenyyttä joko kannattavien tai vastustavien hankkeiden tukemista. Sääntelyn selventämiseksi vastaamaan edellä toteamaansa valiokunta on muuttanut momenttia niin, että tukea voidaan jakaa, paitsi "KYLLÄ"- ja "EI"-vaihtoehdoille yhtä suurina osina, myös kummankin vaihtoehdon vaikutuksia koskevaan tiedottamiseen.

Eduskunta-aloitteet

Koska valiokunta on hyväksynyt lakiehdotuksen hallituksen esityksen pohjalta, valiokunta ehdottaa lakialoitteisiin n:o 24/1991 vp sekä n:o 37 ja 40 sisältyvät lakiehdotukset hylättäviksi. Lakialoitteeseen n:o 40 sisältyvän lakiehdotuksen 2 § on vastoin hallitusmuodon 22 a §:n 2 momenttia ja valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 1 momenttia, minkä vuoksi lakiehdotuksen käsittelyjärjestys olisi valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n mukainen.

Helsingissä 10 päivänä kesäkuuta 1994

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Niinistö, varapuheenjohtaja Alho, jäsenet Jansson, Kaarilahti,

Toivomusaloitteen n:o 1/1992 vp valiokunta ehdottaa hylättäväksi sen johdosta, että siinä ehdotettu toivomus käy tarpeettomaksi, jos eduskunta hyväksyy lakiehdotuksen.

Valiokunta ehdottaa kunnioittaen,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin muutoin sellaisenaan paitsi 8 § näin kuuluvana:

8 §

Tiedottaminen ja sen tukeminen

Valtioneuvosto hyväksyy oikeusministeriön esittelystä yleisistunnossaan tiedotteen, jossa selostetaan Suomen mahdollisesta liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi neuvotellun sopimuksen sisältöä ja (poist.) jossa todetaan, mistä kansanäänestyksessä on kysymys. Tiedote toimitetaan niille, joille lähetetään ilmoitus äänestys-oikeudesta, sekä saatetaan muullakin tavoin kansalaisten tiedoksi ja saataville. Tiedote voidaan toimittaa ilmoituskortin ja -kirjeen yhteydessä.

Valtion vuoden 1994 ensimmäisessä lisätalousarviossa tarkoitukseen varattu määräraha on jaettava harkinnanvaraisina avustuksina tasapuolisesti eri vaihtoehtoja sekä kummankin vaihtoehdon vaikutuksia koskevan tiedottamisen tukemiseen.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Edelleen valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakialoitteisiin n:o 24/1991 vp sekä n:o 37 ja 40 sisältyvät lakiehdotukset hylättäisiin.

Vielä valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että toivomusaloite n:o 1/1992 vp hylättäisiin.

Koskinen, Laine, M. Laukkanen, Mölsä, Nikula, Varpasuo, Viljanen, Vistbacka, Vähänäkki ja Väistö sekä varajäsen von Bell.

Vastalauseita

I

Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen n:o 109 laiksi neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä Suomen liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi. Esityksessä ehdotetaan kansanäänestyksen päivämääräksi 16 lokakuuta 1994. Sen lisäksi, että laissa annetaan määräykset äänestyksen suorittamisesta, määritellään siinä myös äänestystä edeltävä kansalaisille annettava tiedottaminen ja tarkoitukseen eri kansalaisjärjestöille myönnettävän määrärahan jakoperusteet.

Valiokunta on äänestyksen jälkeen hyväksynyt mietinnön. En ole voinut kaikilta osin yhtyä valiokunnan enemmistön omaksumaan kantaa. Kansanäänestyksen merkitystä jäsenyyssasian eduskuntakäsittelyssä on mietinnössä liikaa korostettu. Unionisopimuksen voimaansaattamislaki vaatii eduskunnassa 2/3-enemmistön tuen. Mikäli suoritettavassa neuvoo-antavassa kansanäänestyksessä 2/3 äänestäneistä olisi joko hyväksymisen tai hylkäämisen kannalla, voisi tuloksella olla tuolloin kansanedustajien päätöstä voimakkaasti ohjaava merkitys. Suomen mahdollinen unionijäsenyyden ja sen vaikutukset ovat erittäin monimutkainen asiakokonaisuus, minkä johdosta kannanmuodostus äänestettävään asiaan on äärimmäisen vaikeaa. Riittävän laajan ja ennen kaikkea ehdottoman oikean tiedon saanti on erinomaisen hankalaa, jos ei peräti mahdotonta tavalliselle kansalaiselle. Neuvoo-antavassa kansanäänestyksessä on edellä olevien tosiasioiden takia kyse lähinnä huolellisesti ja suurella otoksella järjestettävästä mielipidemittauksesta.

Lakiehdotuksen pykäläkohtaiset muutosehdotukset

1 §. Valiokunnan enemmistö esittää kansanäänestyksen päivämääräksi 16 lokakuuta 1994. Mielestäni kansanäänestys olisi järjestettävä vasta 20 marraskuuta 1994. Mahdollisimman aikaisella äänestyspäivämäärällä pyritään mitä ilmeisimmin vaikuttamaan Ruotsin ja Norjan vastaavien kansanäänestysten lopputulokseen. Näin siksi, koska tutkimusten mukaan Suomessa suhtaudutaan jäsenyyteen myönteisemmin kuin muissa Pohjoismaissa ja koska Suomen mahdollisella jäsenyyden kannalta myönteisellä äänestystuloksella on mielipidetiedustelujen mukaan

merkittävä vaikutus Ruotsin ja Norjan äänestäjien äänestyskäyttäytymiseen. Tämä on nurinurista Suomen kannalta siksi, että Ruotsi haki EU:n jäsenyyttä Pohjoismaista ensimmäisenä ja koska Suomessa varsinaiseen asiasta tiedottamiseen jää varsin lyhyt aika. Tiedottamiseen varatut määrärahat jaetaan vasta lain voimaantulon jälkeen.

3 §. Valiokunta esittää vain yhtä kysymystä, johon voi vastata ”kyllä” tai ”ei”. Kysymyksenasettelu esitetystä muodossa johdattelee mielestäni myönteiseen vastaukseen. Kysymyksenasettelussa tulisi äänestäjällä olla esillä todelliset vaihtoehdot, jolloin hän pystyisi paremmin tiedostamaan kumman kannan ja minkä puolesta hän tulee äänensä antamaan. Tämän takia äänestäjille neuvoo-antavassa kansanäänestyksessä esitettävien kysymysten tulisi olla:

1) ”Suomi säilyy itsenäisenä ja suvereenina valtiona Euroopan unionin ulkopuolella” ja 2) ”Suomi liitetään Euroopan unionin jäseneksi neuvotellun sopimuksen mukaisesti”.

4 §. Pykälään tehtävät muutokset johtuvat 1 ja 2 §:ään tehdyistä muutoksista.

8 §. Valiokunta esittää, että valtioneuvosto yksin suorittaisi kansanäänestystä edeltävän virallisen tiedottamisen. Valtioneuvoston kanta Euroopan unionin jäsenyyteen on selkeän myönteinen, ja sen johdosta kansan mielipiteitä jakavasta kysymyksestä ei tällaisen tahon tulisi tehdä tiedotetta yksin, koska siinä tapauksessa sitä ei mita ilmeisimmin saataisi tasapuoliseksi eikä luotettavaksi. Asiantilan takia valtioneuvoston tiedotteen ohien tulisi liittää pituudeltaan yhtä pitkät niin EU:n jäsenyyttä kannattavien kuin vastustavienkin tahojen omat tiedotteet kannataan perusteluineen. Tällöin äänestäjillä olisi mahdollisuus verrata tietoja toisiinsa ja muodostaa oma kantansa tasapuolisen tiedotusaineiston pohjalta. Kyseiset tiedotteet voisivat olla laajuudeltaan valtioneuvoston tiedotteen kaltaisia.

Valiokunta esittää, että tiedotusrahaa jaettaisiin myös ns. kantaa ottamattomille tahoille enintään kolmannes varatuista määrärahoista. Kansanäänestyksessä ei kuitenkaan käsitykseni mukaan ole kuin kaksi vaihtoehtoa, ”kyllä” tai ”ei”, joten on järjetöntä myöntää avustusta järjestöille, joilla ei ole kantaa, josta tiedottaa. Tämän takia en voi hyväksyä valiokunnan enemmistön kantaa, koska tiedotustoimintaan varat

tujen määrärahojen harkinnanvarainen jakaminen saattaa tietoisesti tai tiedostamatta johtaa jommankumman vaihtoehdon suosintaan. Suomen EU-jäsenyyteen voi tuskin asennoitua puolueettomasti, ja siksi tiedottamiseen varatut määrärahat on jaettava tasan Euroopan unionin

jäsenyyteen myönteisesti ja kielteisesti suhtautuvien tahojen kesken.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä Suomen liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Kansanäänestyksen toimittamisaika ja -menettely

Suomen liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi toimitetaan neuvoo-antava kansanäänestys 20 päivänä marraskuuta 1994.

(2 momentti kuten valiokunnan mietinnössä)

2 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

3 §

Kysymyksenasettelu ja vastausvaihtoehdot

Kansanäänestyksessä esitetään äänestäjien vastattavaksi seuraavat kysymykset:

1) ”Suomi säilyy itsenäisenä ja suvereenina valtiona Euroopan unionin ulkopuolella”.

2) ”Suomi liitetään Euroopan unionin jäseneksi neuvotellun sopimuksen mukaisesti”.

4 §

Äänestyslippu

(1 momentti kuten valiokunnan mietinnössä)

Äänestyslipun sisäpuolelle painetaan otsikko, jossa mainitaan, että äänestyslippua käytetään 20.11.1994 toimitettavassa neuvoo-antavassa kansanäänestyksessä Suomen liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi. Äänestyslipun taitekohdan oikealle puolelle painetaan 3 §:ssä mainitut kysymykset (poist.) ja kumpaakin vastausvaihtoehtoa varten ruutu siten sijoitettuna, että ruudun sijoituksesta selvästi käy ilmi, kumpaa

vastausvaihtoehtoa se tarkoittaa. Äänestyslippuun painetaan vielä ohje äänestysmerkinnän tekemisestä.

(3 momentti kuten valiokunnan mietinnössä)

5—7 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

8 §

Tiedottaminen ja sen tukeminen

Valtioneuvosto hyväksyy oikeusministeriön esittelystä yleisistunnossaan tiedotteen, jossa selostetaan Suomen mahdollisesta liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi neuvotellun sopimuksen sisältöä sekä jossa todetaan, mistä kansanäänestyksessä on kysymys. Tiedotteen yhteyteen liitetään jäsenyyttä puoltavien ja vastustavien tiedottajatahojen määrältään yhtä laaja selvitysaineisto. Tiedote toimitetaan niille, joille lähetetään ilmoitus äänestysoikeudesta, sekä saatetaan muullakin tavoin kansalaisten tiedoksi ja saataville. Tiedote voidaan toimittaa ilmoituskortin ja -kirjeen yhteydessä.

Valtion vuoden 1994 ensimmäisessä lisätalousarviossa tarkoitukseen varattu määräraha on jaettava harkinnanvaraisina avustuksina tasan Suomen Euroopan unioniin liittymiseen myönteisesti ja kielteisesti suhtautuvien järjestöjen kesken.

(3 momentti kuten valiokunnan mietinnössä)

9 ja 10 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 10 päivänä kesäkuuta 1994

Raimo Vistbacka

II

Yhdyn ed. Vistbackan vastalauseeseen muilta osin paitsi 3 §:n sanamuotoon, jolta osin ehdotin valiokunnan hyväksyttäväksi ed. Seppäsen ym. lakialoitteen n:o 24/1991 vp perusteella, että mainittu pykälä saisi seuraavan muodon:

3 §

Kansanäänestyksessä esitetään äänestäjien valittavaksi seuraavat kaksi vaihtoehtoa:

1. Vastustan Suomen EU-jäsenyyttä.
2. Kannatan Suomen EU-jäsenyyttä.

Totean perusteluna, että vaikka em. vastalauseessa ehdotetut muotoilut luonnehtivat oikein vastausvaihtoehtojen sisällöllisen merkityksen, äänestystilanteessa ed. Seppäsen ym. lakialoitteessa ehdotetut pelkistetyt vaihtoehdot tuntuvat onnistuneemmilta.

Helsingissä 10 päivänä kesäkuuta 1994

Ensio Laine

III

Yhdymme ed. Vistbackan vastalauseeseen 1 §:n ja 8 §:n 2 momentin osalta.

Helsingissä 10 päivänä kesäkuuta 1994

Tero Mölsä

Pekka Viljanen

IV

Suomen Hallitusmuodon 2 §:n mukaan valtiolta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta. Lainsäädäntövaltaa käyttää eduskunta yhdessä tasavallan presidentin kanssa. Edustuksellinen kansanvalta on siten valtiollisen järjestelmämme perusta. Päätöksen Euroopan unionin jäsenyydestä tekee eduskunta.

Liittyminen Euroopan unioniin on niin mulistava ja laajakantoinen toimenpide oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksellemme samoin kuin Suomen asema ja tulevaisuus unionin ulkopuolella, että neuvoo-antavan kansanäänestyksen järjestäminen asiasta on tarkoituksenmukainen ja tarpeellinen.

Yleinen äänestys-oikeus on kahdeksantoista vuotta täyttäneillä Suomen kansalaisilla. Hallitusmuodon 22 a §:n mukaan myös neuvoo-antavassa kansanäänestyksessä määräytyy äänestysikä vaalioikeuden perusteella.

Kansanäänestyksen neuvoo-antavan luonteensa ja yhteiskunnallisen merkittävyytensä ja

laajakantoisuutensa vuoksi tulee äänestys-oikeus ulottaa 16 vuotta täyttäneisiin Suomen kansalaisiin. Nuoret ovat tänä päivänä hyvin valveutuneita sekä aikaansa ja tapahtumia seuraavia. Kansanedustajat eivät edusta pelkästään täysikäisiä, vaikka heiltä valtakirjansa saavatkin. Nuorten kuuleminen voi tapahtua sallimalla heidän esittää näkemyksensä kansanäänestyksessä, joka erityisesti tulee vaikuttamaan heidän tulevaisuuteensa.

Mielestäni valiokunnan olisi tullut hyväksyä lakiehdotus hallituksen esityksen ja lakialoitteen n:o 40 pohjalta, joka olisi kylläkin johtanut valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n mukaiseen käsittelyjärjestykseen. Hylätessään lakialoitteen valiokunnan olisi tullut hyväksyä seuraava lausuma:

”Valiokunta *edellyttää*, että hallitus antaa välittömästi lakiehdotuksen äänestys-oikeuden ulottamiseksi ennen vaalivuotta 16 vuotta täyttäneisiin Suomen kansalaisiin liittyen lakiin neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä Suomen liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi.”

Kansanäänestyksen tiedottamisen tavoite on antaa kansalaisille kuva siitä, mistä kansanäänestyksessä on kysymys. Valtioneuvoston velvollisuus on kertoa ei vain neuvotellun sopimuksen sisältö vaan myös käsityksensä sen merkityksestä. Teoriassa voidaan ajatella, että merkityksen selostaminen johtaisi päätelmään, jossa kansalaiset kokisivat äänestävänsä hallituksen mielipiteen puolesta tai sitä vastaan. Neuvoteltu sopi-

mus ei ole kuitenkaan kovin yksiselitteinen eikä helposti ymmärrettävissä sen vaikutuksista puhumattakaan, joten pelkän sisällön kuvaaminen ei riitä.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä Suomen liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, *joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrättyllä tavalla, säädetään:*

1 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

2 § (Uusi)

Äänestysoikeus

Äänestysoikeus kansanäänestyksessä on jokaisella Suomen kansalaisella, joka ennen vuotta 1994 on täyttänyt kuusitoista vuotta.

3—8 §

(Kuten valiokunnan mietinnön 2—7 §)

9 (8) §

Tiedottaminen ja sen tukeminen

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)
(2 ja 3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

10 ja 11 §

(Kuten valiokunnan mietinnön 9 ja 10 §)

Helsingissä 10 päivänä kesäkuuta 1994

Marjut Kaarilahti

V

Yhdyn edellä olevaan ed. Kaarilahden vastalauseeseen lakiehdotuksen 2 §:n sekä valiokunnan mietintöön liitettävän lausuman osalta.

Helsingissä 10 päivänä kesäkuuta 1994

Paavo Nikula

VI

Yhdymme edellä olevaan ed. Kaarilahden vastalauseeseen lakiehdotuksen 9 (8) §:n osalta.

Helsingissä 10 päivänä kesäkuuta 1994

Gunnar Jansson

Päivi Varpasuo